

22

ADVN-Medelingen

DRIEMAANDELIJKS
VIERDE TRIMESTER 2008

Dit is het tweeëntwintigste nummer van de *ADV-N-Mededelingen*. Deze publicatie wil u op de hoogte brengen en houden van de werking van het ADVN in al zijn aspecten: het algemeen beheer, de aanwinsten in de collecties, de dienstverlening, de projecten en publicaties, de huisvesting enz. De *ADV-N-Mededelingen* zijn gratis en worden u op verzoek toegestuurd.

Het ADVN is een archief-, documentatie- en onderzoekscentrum. Vanuit een open maatschappelijke geest en gesteund op een wetenschappelijke methodologie, verzamelt, bewaart en beheert het ADVN het erfgoed over de Vlaamse beweging in haar brede historische en thematische context. Tot de brede context van dit veiliggestelde erfgoed behoren de nationale bewegingen als maatschappelijk-filosofisch verschijnsel, inbegrepen de thema's die daarmee zijn verbonden of ervan afgeleid zijn (zoals culturele identiteit, migratieprocessen, nieuwe sociale bewegingen).

ADV-N - ARCHIEF-, DOCUMENTATIE- & ONDERZOEKSCENTRUM

Lange Leemstraat 26
BE-2018 Antwerpen 1
[T] +32 [0]3-225 18 37
[F] +32 [0]3-226 64 05
[E] info@advn.be
[W] www.advn.be
postrekening: 000-1587760-64
bankrekening: 419-8059591-83
bouw- en renovatiefonds: 419-8059599-91

Met steun van de
Vlaamse overheid

*Het verleden is een beproefd bouwwerk van zoveel fouten en nog meer gebreken.
Torsend tegelijk met verve wat nog komen moet, vandaag, morgen, overmorgen.*

Bijdragen

Tom Cobbaert, Petra Gunst, Liliane Joos, Frank Seberechts
Luc Vandeweyer & Frans-Jos Verdoodt

Digitale beeldbewerking

Ann Van Gastel & Koen Van Keer

Fotografie

Peter Maes, Gentbrugge

Vormgeving

Ann Van Gastel

Coördinatie

Petra Gunst

Administratie

Marleen Deridder

Druk

New Goff, Mariakerke

Verantwoordelijke uitgever

Frans-Jos Verdoodt
Massemssteenweg 321.A
9230 Massemen

Annum novum faustum felicemque tibi

“Kunt u mij de weg naar Hameln vertellen, mijnheer?” Dat vroegen de kinderen ons smekend, in de populaire serie die op nieuwjaarsdag 1972 plots op de Nederlandse televisieschermen verscheen. Die kinderen waren namelijk op zoek naar hun thuis, nadat zij door de *Rattenvanger van Hameln* waren verlost en weggevoerd uit hun woonplaats.

Het is 1284, het zomert in het stadje aan de Weser, dat welvarend is maar wordt geteisterd door een muizen- en rattenplaag. Er verschijnt een redder in de stad, een fluitspelende rattenvanger. Maar die schrijft daar ten slotte een akelige geschiedenis: hij zal de Duitse Hanzestad van de rattenplaag verlossen, maar vult zijn diepe zakken met gouden stuivers, verlaat de stad en verleidt en ontvoert talloze kinderen.

Een doorzichtige sage natuurlijk. Maar zij hield eeuwenlang stand en vult vandaag de beurzen van de Hamelaars met stevige ladingen euro's. De sprookjes- en sagschrijvers Jakob en Wilhelm Grimm (resp. 1785-1863 en 1786-1859) hebben hun vaderland op de wereldkaart van de populaire vertelkunst geplaatst.

En nu, midden november 2008, wordt het mercantiele verhaaltje plots een bizarre nachtmerrie: Hameln kampt met een nieuwe rattenplaag. En de inmiddels bijna acht eeuwen oude rattenvanger is er natuurlijk niet meer welkom. En evenmin de wisseloplossing die het bedrijf Bayer enkele honderden kilometers daarvandaan massaal produceert. Bayer spuitbussen, geen Duitse stedeling accepteert dat nog, alleen boeren en wijnbouwers redden er hun broodwinning mee.

Ach, Hameln, het gaat mij echt naar het hart. Die ratten in die mooie kleine stad. Ik bezocht haar bijna vijftig jaar geleden, op doorreis naar het nabije Bad Pyrmont en Hildesheim, op zoek naar de relictten van Vlaamse idealisten, diehards en hun malafide compagnons die er ooit resideerden. Zij waren allen meegelokt door de actiefste rattenvanger die Duitsland ooit heeft gekend, maar aan wie geen sprookjes en sagen meer kunnen worden opgedragen.

En zo bolt ons leven en welzijn dus vaak de verkeerde kant op, ongrijpbaar wegzinkend in het grillige en onbeheersbare estuarium

waarin helaas zoveel geschiedenissen eindigen. Zelfs de geruststellende toepassing van het *Dilbert Principe* van de Amerikaanse essayist en striptekenaar Scott Adams (1957), is uiteindelijk een nachtmerrie geworden. Volgens Adams worden de minst bekwame lieden naar de hoogste posten in de maatschappij gekatapulteerd, omdat zij daar het minste kwaad kunnen verrichten.

Precies zoals de hele wereld, was de Amerikaanse satiricus er echter té gerust op. De Dilbert-heren en -dames die zich op de 'Mount Everest' van de financiële wereld bevonden, hebben ons tijdens de voorbije maanden alvast een lelijke loer gedraaid. Zij verloren hun eer, wij ons geld. Veel hadden wij daar uiteindelijk toch niet kunnen aan verhelpen. Want zelfs de Canadese psycholoog Laurence J. Peter (1919-1990) en zijn landgenoot Raymond Hull (1919-1985) werden niet echt ernstig beluisterd toen zij reeds in 1969 vaststelden dat functionarissen steeds hoger opklimmen, tot op het niveau waar zij niet langer competent meer zijn.

Maar voor elke wonde bestaat een deugddoende pleister, namelijk de dag van morgen. Dus: *annum novum faustum felicemque tibi*, moge het nieuwe jaar u welvaart en geluk brengen!

FRANS-JOS VERDOODT | VOORZITTER VAN HET ADVN

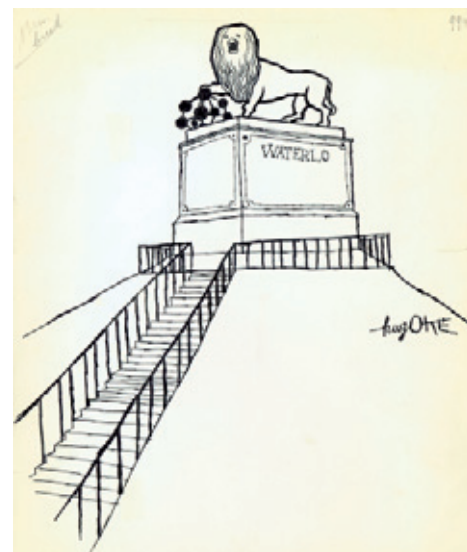

DE VLAAMSE TOERISTENBOND

Tussen zuilvorming en cultureel nationalisme

Tijdens het interbellum werden de affirmatie van een Vlaams bewustzijn en de ontluiking van een Vlaams nationaal gevoel zichtbaar via de oprichting van tal van verenigingen: Vlaams Economisch Verbond, Verbond der Vlaamse Oudstrijders, Vlaamse Kruis, Vlaamse Kinderzegen, Vlaamse ingenieursvereniging, Vlaamse Architectenvereniging... Al deze belangenorganisaties vormden concurrenten van hun Belgische tegenhangers. Zij gaven gestalte aan een Vlaams maatschappelijk netwerk dat ondanks zijn overwegend katholieke gezindheid buiten de unitaire kerkelijke en katholieke zuil actief was. Ook in de toeristische sector kwam een dergelijke organisatie tot bloei die de Vlaamse emancipatie zonder partijpolitieke afhankelijkheid uitdroeg: de Vlaamse Toeristenbond (VTB). Op de lijst van het eerste hoofdbestuur vinden we de naam van een oude bekende terug: Clemens De Landtsheer (zie *ADV-N-Mededelingen*, nrs. 20-21).

Originele cartoon ingediend door HugOKÉ naar aanleiding van een door de VTB georganiseerd Salon voor de Vlaamse Humor. [ADV-N, VTBT1]

De eerste decennia: een schot in de roos

Officieel ging de VTB van start in januari 1922, maar voor de Eerste Wereldoorlog was al een aanzet gegeven door het Algemeen Nederlands Verbond en zijn secretaris voor België, Hippoliet Meert. Door het uitbreken van de oorlog kreeg dit initiatief geen kans, maar de idee werd vier jaar later van onder het stof gehaald. En met succes: na één jaar werking was het ledenaantal gestegen van 117 tot 5520, zagen 58 lokale afdelingen het levenslicht en verscheen het bondsblad *De Toerist*.

De Franstalige Touring Club de Belgique kreeg af te rekenen met een dynamische concurrent. De VTB werkte vanuit een sterke lokale inplanting met tientallen vertegenwoordigers en breidde haar actierein stelselmatig uit door de oprichting van zusterorganisaties als de Vlaamse Automobielbond, later Vlaamse Automobilistenbond (VAB, september 1924) en de Vlaamse Vereniging voor Watertoerisme (VWW, maart 1932). De VAB was een initiatief van de Vlaamsgezinde industrieel Lieven Gevaert en vond na een moeilijke start aansluiting bij 'grote broer' VTB. Er werd vaak samengewerkt, onder meer bij de organisatie van het eerste Vlaams Verkeerscongres in 1929 in Leuven. Uiteindelijk zouden beide verenigingen in september 1940 samensmelten en stond de organisatie vanaf dat moment bekend als VTB-VAB.

Reclamecampagne voor de VTB-privéreizen, jaren 1950. [ADV-N, VFAT2]

Jozef Van Overstraeten voor de uitkijktoren in Halle tijdens de inhuldiging in 1967.
[ADV.N, VFCT1]

Tijdens het interbellum ontplooidde de VTB tal van activiteiten om “op alle wijze het toerisme onder de Vlamingen en het reizen in het Vlaamse land te bevorderen, alsook de algemene culturele belangen van het Vlaamse volk te behartigen”. Elk jaar vond in een andere stad onder de titel ‘landdag’ of ‘Vlaamse toeristendag’ een algemene vergadering plaats. Er werden voordrachten en congressen, daguitstappen en meerdaagse binnen- en buitenlandse groepsreizen georganiseerd die van enkele tientallen tot honderden deelnemers lokten. Innovatief waren de commissies ter bescherming van monumenten, natuurkunde en volkskunde of ter verbetering van het wegennet. De VTB zorgde voor Nederlandstalige kaarten, gidsen, wandelboekjes en andere toeristische publicaties. De organisatie startte een toeristische boekhandel en een dienst die privéreizen aanbood. Daarnaast was er ook aandacht voor de ontwikkeling van de toeristische infrastructuur in Vlaanderen; er kwamen wandelpaden en uitkijktorens.

Hoewel het volkstoerisme toen nog grotendeels in de kinderschoenen stond – pas in 1936 kregen arbeiders één week betaalde vakantie – slaagde de VTB erin om een deel van de middenklasse in Vlaanderen te bereiken. In 1930 werd het honderdduizendste lid ingeschreven. VTB-bestuursleden kregen toegang tot nationale instanties zoals de Hoge Raad voor Toerisme, de Hoge Raad voor Wegen, de Commissie voor de vakantie van de Arbeider en de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen waar ze de belangen van de vereniging en haar leden konden verdedigen.

Het tijdperk van Jozef Van Overstraeten

De eerste VTB-voorzitter was Edward Léonard, die in het fotobedrijf van Lieven Gevaert in Mortsel werkte en bestuurslid was van de Vereniging van Natuur- en Stedschoon. Hij werd in 1923 opgevolgd door Berten Pil, nog een man die emplooi vond bij de Gevaertonderneming. Tijdens de Grote Oorlog was Pil actief in de Frontbeweging en nadien werd hij een pleitbezorger van samenwerking tussen katholieke flaminganten en Vlaams-nationalisten. In 1928 nam Constant (Stan) Leurs het VTB-roer over. Hij was er vanaf het eerste uur bij en had het redactiesecretariaat van het bondsblad en vanaf 1926 het algemeen secretariaat voor zijn rekening genomen. Als zijn rechterhand werd Jozef Van Overstraeten aangesteld: eerst als hoofdredacteur en daarna als ondervoorzitter, algemeen secretaris en afgevaardigd beheerder.

Jozef Van Overstraeten heeft heel nadrukkelijk zijn stempel op de VTB gedrukt. Hij verhoogde de kwaliteit van het bondsblad aanzienlijk en bedacht tal van initiatieven zoals de toeristenmarsen, de sterritten voor fietsers, de VTB-wandelpaden, de uitgave van een blad over het kusttoerisme (*De Badgast*) enzovoort. Hoewel hij geen partijpolitiek engagement opnam, ging zijn voorkeur uit naar het Vlaams-nationalisme. Hij werd lid van het Vlaams Nationaal Verbond. Tijdens de Tweede Wereldoorlog probeerde hij een grote Vlaamse culturele koepelorganisatie op te richten, maar zonder succes. In 1941 startte hij met een Verbond voor Heemkunde dat zich pas aan het einde van de bezetting van de VTB-VAB zou losmaken. Hoewel Van Overstraeten de VTB grotendeels buiten de actieve collaboratie hield, leidde de repressie nadien tot de onbeschikbaarheid van heel wat kaderleden en vertegenwoordigers die al dan niet gestraft werden. Van Overstraeten zelf werd elf maanden geïnterneerd maar uiteindelijk volledig vrijgesproken. In 1948 nam hij zijn vooroorlogse functies van algemeen secretaris en hoofdredacteur terug op. Van 1962 tot 1980 was hij officieel voorzitter, hoewel hij

Anton Van de Velde (1895-1983), toneelregisseur en -schrijver, is vooral bekend als auteur van het stuk *Tijl* dat in 1927 door het Vlaamse Volkstoneel werd opgevoerd. Daarnaast specialiseerde hij zich in jeugdtoneel en in de regie van massaspelen zoals het Vlaams Nationaal Zangfeest. [ADVN, VFCT4]

met de Vlaamse Kampeertoeristen, de Vlaamse Speleologenvereniging en de Vlaamse Wandelaarsbond. Het ledenaantal haalde al in 1949 het vooroorlogse peil van 115 000, maar aan het einde van de jaren 1960 bleef daar nog maar de helft van over. Toch kende de VTB-VAB een sterke heropleving vanaf het midden van de jaren 1970 toen de kaap van 200 000 leden werd overschreden. De werking draaide echter steeds meer rond de VAB en de reissector. Tussen 1968 en 1982 was het aantal werknemers toegenomen van 75 tot ca. 600. In 1980 stapte Van Overstraeten op en kwam de weg vrij voor een modern en zakelijk management.

Uitdragen van een cultureel nationalisme

Tot de jaren 1970 behoorde de behartiging *“van de algemene culturele belangen van het Vlaamse volk”* tot een belangrijke doelstelling van de VTB. De vereniging volgde evenwel nooit een militante of partijpolitieke lijn, waardoor ze een zeer ruime achterban wist te mobiliseren die weliswaar Vlaamsvoelend maar niet noodzakelijk Vlaams-nationaal was.

Via het bondsblad nam de vereniging tal van standpunten in die in grote mate het algemene eisenprogramma van de Vlaamse beweging volgden: voor de vernederlandsing van Vlaanderen, tegen de achterstelling van de Vlamingen in de Belgische overheidsdiensten en het bedrijfsleven, voor de aanleg van meer autosnelwegen in Vlaanderen (cf. actie rond E3, de huidige E17) enzovoort. Op de barricaden werd niet geklommen; de VTB mobiliseerde haar leden niet voor de grote Vlaamse manifestaties zoals de Marsen op Brussel (1961-1962). Ook de samenwerking met Vlaamse strijdverenigingen als het Vlaams Aktiecomitee voor Brussel en Taalgrans of het Overlegcentrum van Vlaamse Verenigingen was niet zeer intensief. Wel werd er financiële en morele steun verleend aan flamingantische of Vlaams-nationale initiatieven (bijvoorbeeld bij de wederopbouw van de IJzertoren of bij de Vlaams Nationale Zangfeesten). Ondanks die gematigde opstelling, kan de werking van de VTB-VAB zeker omschreven worden als een vorm van cultureel nationalisme. Een nationalisme dat allesomvattend was omdat de organisatie Vlaanderen voorstelde als een samenhangend geheel van ‘land’, ‘volk’ en ‘cultuur’. De klemtoon lag sterk op het volksopvoedende aspect:

zeker vanaf de jaren 1950 de feitelijke leiding van de organisatie al stevig in handen had.

Na de Tweede Wereldoorlog bood de VTB-VAB haar leden opnieuw een waaier van nieuwe activiteiten aan: van een Salon van de Vlaamse Humor en wedstrijden voor amateurfotografen, over autorijlessen, een pechverhelpingsdienst en een reisverzekering, tot de organisatie van tal van prijzen (Oscar De Gruyterprijs, Hendrik Caspeeleprij, Hippoliet Van Peene-Virginie Miry prijs), en de opening van diverse expositieruimten (Rik Woutersstudio, Hendrik De Braekeleergalerij en Jan Van Eyckstudio). Er groeiden nieuwe loten aan de VTB-VAB-boom

Beeldhouwer Jules Lagae maakt een borstbeeld van Adhemar Van der Cruyssen (1836-1926), een liberale flamingant en auteur van tal van novellen en romans in de traditie van Conscience. [ADVN, VFBT1]

Een omvangrijk archief

Sinds 2002 bevindt een belangrijk deel van het VTB-VAB-archief zich in het ADVN (BE ADVN AC453). In totaal gaat het om 133 strekkende meter. De dossiers die betrekking hebben op de afdelingen zijn niet in bewaring gegeven en bevinden zich in het hoofdkantoor van vtbKultuur in Antwerpen. Ze zijn alfabetisch opgesteld en in het ADVN kan de onderzoeker een lijst raadplegen. De aanzienlijke verzameling boeken, periodieken en audiovisuele stukken werd van de niet-uitgegeven documenten gescheiden en ondergebracht in de

de leden werden aangespoord kennis te maken met en liefde aan te leren voor het Vlaamse landschap, de Vlaamse geschiedenis, de Vlaamse cultuur, het Vlaamse volk. De hele culturele werking was daarvan doordrongen.

Eén element springt sterk in het oog: de betrokkenheid van de VTB bij het commemoratieve gebeuren in Vlaanderen en bij de monumenten die bij deze plechtigheden meestal centraal stonden. De standbeelden, gedenkplaten, grafmonumenten of zitbanken huldigen voorlopers of voortrekkers uit de Vlaamse beweging of ruimer, het Vlaamse culturele verleden. Ze werden aan de vergetelheid onttrokken door de organisatie van of sterke betrokkenheid bij herdenkingen, door opname in de wandel- en fietsroutes, door vermelding in het bondsblad en in tal van andere door de VTB uitgegeven publicaties enzovoort. Het 'Vlaamse heldendom' dat zo in de kijker kwam te staan, werd in grote mate gemonopoliseerd door figuren die artistiek, literair en wetenschappelijk actief waren geweest. Politiek actieve of omstreden figuren kwamen zelden of niet aan bod. De cultureel flamingantische reflex van de VTB-VAB nam sterk af toen de commerciële activiteiten van de VTB-VAB de bovenhand kregen en Van Overstraeten de organisatie verliet.

Een van de tientallen gedenkplaten die de VTB liet aanbrengen aan de gevels waar Vlaamse kunstenaars gewoond hadden. In heel veel gevallen deed de organisatie een beroep op beeldhouwer Albert Poels. [ADVN, VFCT6]

specifieke ADVN-collecties. Het archief zelf bestaat voor het overgrote deel uit themadossiers, geordend volgens een numeriek systeem. Deze klassering werd opgesteld door Herman Daems, die jarenlang in opdracht van de VTB het archief beheerde. Voor de raadpleging van het archief is toestemming van de bewaargever nodig. Hoewel nog materiaal aanwezig is van voor de Tweede Wereldoorlog documenteert het VTB-VAB-archief toch vooral de ontwikkeling na 1945, toen de organisatie werd geleid door de dynamische Jozef Van Overstraeten. De audiovisuele stukken verdienen bijzondere aandacht. Het gaat om tienduizenden foto's met daarnaast plakketten, zelfklevers, affiches, tekeningen, cartoons, geluidsbanden enzovoort. Een belangrijk deel van dit materiaal werd aangevraagd en gebruikt

De VTB-VAB trad op als sponsor bij tal van Vlaamsgezinde en Vlaams-nationale activiteiten en initiatieven. [ADVN, VPPAT2]

voor het illustreren van het bondsblad en de andere VTB-VAB-publicaties. Niet alles past meteen in het onderzoeksveld van het ADVN: zo zijn er uitvoerige reeksen over auto's, mode, kunsthistorische onderwerpen, ingezonden werkstukken van fotowedstrijden enzovoort. Interessant voor de geschiedschrijving van de Vlaamse beweging is het illustratiemateriaal dat werd verzameld in het kader van de cultureel-flamingantische werking van de VTB. Het gaat om honderden foto's, prenten en plannen die figuren of gebeurtenissen uit de Vlaamse beweging belichten. Al dat materiaal heeft reeds een eerste voorlopige ordening gekregen en kan worden opgevraagd. [PG]

Literatuur

- M. Beyen, *Historische grootheid binnen handbereik. De Vlaamse Toeristenbond (VTB) als schep- per van lieux de mémoire*, in: F. Sebrechts (red.), *Duurzamer dan graniet. Over monumenten en Vlaamse beweging*, Tielt, 2003, pp. 155-170.
- B. De Wever, *Vlaamse Toeristenbond-Vlaamse Automobilistenbond*, in: *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, Tielt, 1998, dl. 3, pp. 3478-3483.
- M. Somers, 70 jaar VTB-VAB, in: *Uit*, nr. 2, 1992, pp. 4-22.
- H. Van Beeck & M. Van de Moortel, *Toerisme in Vlaanderen tijdens het interbellum: een detail- studie van de Vlaamse Toeristenbond*, KULeuven, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, 1981.

Een door de VTB-VAB opgerichte Renaat De Rudderrustbank in Evergem-Wippelgem, ingehuldigd in 1977. [ADVN, VFAT1]

ERFGOEDDAG 26 APRIL 2009

Uit vriendschap!? Kameraden in de Grote Oorlog

Greater love hath no man than this that a man lay down his life for his friends (Er bestaat geen grotere liefde dan wanneer een man zijn leven opoffert voor zijn vrienden). Grabschrift van korporaal Lance L.A.C. Webb (Lancastershire fusiliers), militair kerkhof Kezelberg (Wevelgem).

Talrijk waren de jongemannen die zich bij de Duitse inval in België op 4 augustus 1914 vrijwillig als soldaat aanmeldden. Na vier afmattende oorlogsjaren was van hun romantisch enthousiasme niet veel meer over. Toch blijkt uit onderzoek dat het beste dat die uitputtende Eerste Wereldoorlog te bieden

had, de onvoorwaardelijke vriendschapsbanden zijn die toen werden gesmeed. Daarover gaat de fototentoonstelling die het ADVN organiseert naar aanleiding van de erfgoeddag op 26 april 2009.

Zeker aan de frontlinie was de solidariteit bijzonder groot en oversteeg zij dikwijls de sociale achtergronden van de betrokkenen, hoewel een kloof met het kader bleef bestaan. Erich Maria Remarque formuleerde het zo in zijn roman *Van het westelijk front geen nieuws* (Utrecht, 1931): 'Wat weet hij van mij, wat weet ik van hem? Vroeger zouden we zeker geen enkele gedachte gemeen hebben en nu zitten we samen bij een gans en voelen ons zo verknocht dat we er niet over spreken kunnen.'

In het groepsleven aan de frontlinie was er geen plaats voor individualisme en privacy, ook niet voor lectuur en studie of voor taboes en beschaamdheid. De collectiviteit en het conformisme stonden voorop. De afgeslotenheid van de buitenwereld leidde tot de vorming van hechte groepjes waarin geen afwijkend gedrag getolereerd werd. Praktische zin en vindingrijkheid daarentegen waren troeven die de kameradschap sterk bevorderden. Een dergelijke solidariteit die zo gericht was op overleven kwam tegemoet aan primaire behoeften. De oorlog aan het Vlaamse IJzerfront was niet alleen een oorlog van aanvallen, doden en gedood worden, het was bovendien een oorlog van wachten op de dood of op de bevrijding. Of op geen van beide. Steeds maar wachten in de hitte van het spervuur en van de verwarde bevelen die op de lange

[ADVN, VFAY290/17]

[ADVN, VFAY602]

duur door geen soldaat meer konden worden begrepen. En meer nog dan in de ijlkoorts van dat spervuur zelf, overheerste daarin de vriendschap, als een pleister op de wonden van het lichaam en van de psyche, op de gekwelde ziel van het uitzichtloze van de eindeloze ogenblikken. Dát was wellicht de betekenis van de vriendschap onder de mannen en de vrouwen in een oorlogsuniform. Het schiep een lichtheid die de wereld om hen heen draaglijk maakte. Misschien of wellicht? Uit de foto's die het ADVN toont blijkt het laatste. Wellicht. [FJV & PG]

IN HET (VOET)SPOOR VAN De Schalmei

De Schalmei ontstond in november 1935 en was een initiatief van Voetkajak, een niet-officiële afdeling van de Vlaamse Toeristenbond Groot-Antwerpen. Oorspronkelijk hield deze jeugd- en speelschaar zich vooral bezig met trekkers- en wandeltoerisme. Onder invloed van de Duitse Wandervögelbeweging ging de aandacht ook uit naar huismuziek, volksdans en volkszang. De Schalmei vond aansluiting bij Natuur- en Stedenschoon, de Wielewaal en bij de Vlaamse Jeugdherbergcentrale (VJHC). Dit zorgde voor contact en samenwerking met andere groepen zoals de Vedelaar, Windekind, Trekkers ter Gulden Kimme en de Vlaamse Trekvogels. Groeps-

abonnementen voor de Koninklijke Vlaamse Opera en de Koninklijke Nederlandse Schouwburg stimuleerden de culturele interesse. De Schalmei nam ook deel aan de voorstudie en inhuldiging van de VTB-wandelpaden.

Toen De Schalmei in 1936 lid werd van het Vlaams Instituut voor Volkskunst (VIVO) kwam ze als volkskunstgroep tot volle bloei. In deze periode waren er nauwe contacten met Het Kempens Landjuweel en de Schuttersgilde Westerlo. Als VIVO-(kern)groep nam De Schalmei deel aan diverse activiteiten zoals volksdansavonden en -feesten, cursussen, studieweekends en zangoptredens.

Het VIVO-tijdingenblad *De Speelman* berichtte hierover uitvoerig. Tijdens de mobilisatieperiode (1938-1940) werkte De Schalmei mee aan de kerstpakkettenactie voor de gemobiliseerden. In de oorlog organiseerde de groep Meiboomplantingen, Sint-Jansvuren, Oogst- en Joelfeesten. Deze volksfeesten werden gefilmd en de muziek werd op plaat gezet. Het 10-jarig bestaan van de VJHC werd in mei 1942 gevierd in de Antwerpse jeugdherberg Jezuietenhof, op 17 mei gevolgd door de Meitrek naar Schilde en 's Gravenwezel.

Ook na de oorlog zette De Schalmei haar activiteiten voort. Er ontstond een intense samenwerking met de Volkskulturele Gemeenschap (VKG), die in 1948 het licht zag. Naar aanleiding van het 30-jarig bestaan van De Schalmei werd er in april 1965 een overzichtstentoonstelling georganiseerd in het Kasteel van Schoten.

In mei 1982 verloor De Schalmei haar stichter en bezieler, Toon De Jonck (BE ADVN AC639). Zijn erven zorgden ervoor dat het archief van deze groep in het ADVN terecht kwam. De recent geïnventariseerde stukken getuigen van de interesse voor volkscultuur en de mentaliteit van de jeugd, telkens in een gewijzigde context over een periode van bijna vijftig jaar. [L]

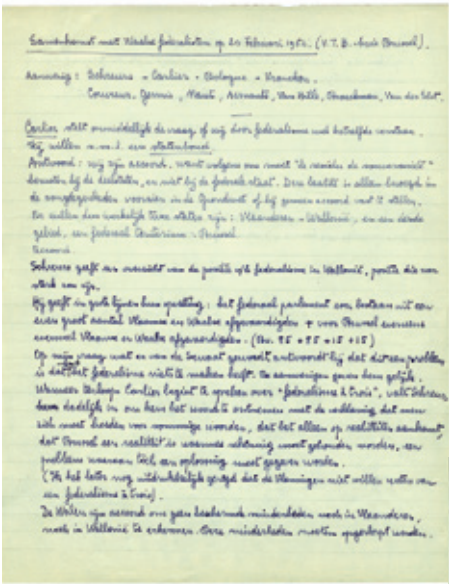
Jeugdige volksdansers in actie tijdens het interbellum.
[BE ADVN AC641 – Archief De Schalmei]

MANIFEST FEDERALISME

Het Vlaams Comité voor Federalisme

Na de Tweede Wereldoorlog werd al snel duidelijk dat het Belgische unitaire staatsbestel niet zonder wijzigingen kon behouden blijven. De spanning tussen de taalgemeenschappen steeg en de roep naar een vorm van regionale autonomie won aan kracht. Zowel in de Vlaamse als in de Waalse beweging werd naar staatkundige oplossingen gezocht.

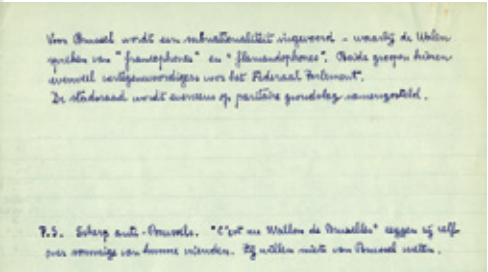
Op initiatief van Max Lamberty ging aan Vlaamse zijde, op 10 juni 1950, een Vlaams Comité voor Federalisme van start. Dit comité bundelde een tiental academici die zich toelagen op de studie van het federalisme. Al snel vormden zich twee strekkingen: de ene groep bleef vasthouden aan de initiële doelstelling, namelijk de studie van het federalisme in Europese context; de andere groep wenste concrete voorstellen op tafel te leggen die een oplossing van de Belgische communautaire problemen in federale zin beoogden. Die tweede groep haalde de bovenhand, wat leidde tot de vervanging van voorzitter Corneel Heymans en secretaris Lamberty door Walter Couvreur en Jozef Braeckman. Op 20 februari 1952 vond een ontmoeting plaats tussen de leden van het Vlaams Comité voor Federalisme en een aantal Waalse federalisten van het Waals Nationaal Congres dat zich in 1945 had uitgesproken voor de aanhechting van Wallonië bij Frankrijk en later voor Waalse autonomie binnen België. Uit dit overleg ontstond het Vlaams-Waals College dat de bedoeling had een gemeenschappelijk manifest voor federalisme op te stellen en onderhandelingen op te starten over een ontwerp van federale grondwet. Aan Waalse zijde namen Fernand

Handgeschreven verslag van Frans Van der Elst over de eerste vergadering tussen Waalse federalisten en het Vlaams Comité voor Federalisme, 20 februari 1952. [BE ADVN AC164 – Archief Frans Van der Elst, D9114(1/1)]

Schreurs, Maurice Bologne, Arille Carlier, Jean Pirotte en Jean Van Crombrugge deel, de Vlaamse belangen werden behartigd door Walter Couvreur, Jozef Braeckman, Edward Brieven en August Aernouts. Frans Van der Elst fungeerde als secretaris. Op 3 december 1952 werd het federalistisch manifest voorgesteld met de handtekeningen van een honderdtal Vlaamse en Waalse vooraanstaanden. De opstellers en ondertekenaars erkenden het bestaan van twee gemeenschappen in België en meenden dat een federale structuur de beste waarborgen bood om de communautaire twisten te beperken. Brussel werd beschouwd als Vlaams

grondgebied, maar met een tweetalig staatsuut. In de loop van het jaar daarop volgde de uitwerking van die tekst tot 43 federalistische grondstellingen en een federaal grondwetsontwerp. De grondstellingen werden in oktober 1953 bekendgemaakt in Antwerpen en op het Waals Congres in Charleroi. Couvreur en Schreurs verdedigden een aantal maanden later hun grondwetsontwerp bij het Centrum Harmel dat als politieke denktank was opgericht om een regeling uit te werken die de wrijvingen tussen de gemeenschappen kon doen afnemen.

Na de organisatie van verschillende voorlichtingsavonden en de publicatie van de brochure *Het Vlaamse Federalisme* in 1954 bloedde het Vlaams Comité voor Federalisme langzaam dood. Als laatste wapenfeit noteren we de medewerking aan het 11 juli-manifest van het Jongerenkomitee voor Zelfbestuur in 1955. Ondertussen hadden Couvreur, Van der Elst en Aernouts de bedoeling om met een federalistische Vlaams-nationale partij aan de verkiezingen deel te nemen. Dit voornemen resulteerde in 1954 in de oprichting van de Christelijke Vlaamse Volksunie (CVV) en later dat jaar de Volksunie (VU). Na zijn ontslag uit de VU in

EEN VLAAMS-NATIONALISTISCHE CINEAST

Frans Lauriks

1955 probeerde Couvreur tot in 1960 tevergeefs het comité nieuw leven in te blazen. In 1962 diende Van der Elst, inmiddels VU-voorzitter en volksvertegenwoordiger, het federale grondwetsontwerp uit 1953 bij de Kamer in, maar zonder resultaat.

In de archieven van Frans Van der Elst (BE ADVN AC164) en Walter Couvreur (BE ADVN AC788) bevinden zich de meeste bronnen over het Vlaams Comité voor Federalisme en het Vlaams-Waals College. Naast briefwisseling en rapporten over de totstandkoming, steun, voorstelling en propaganda van het manifest en het federale grondwetsontwerp vinden we ook dossiers over het Centrum-Harmel terug en algemene documentatie, beschouwingen en redevoeringen over het federalisme. [rc]

Na de Tweede Wereldoorlog kwam Frans Lauriks (1934-2000) via Wim Maes, de leider van de Vlaamse Militanten Orde (VMO), in de Vlaamse beweging terecht. Vooral in de jaren 1960-1970 was hij actief als cineast. Hij legde niet alleen tientallen Vlaams-nationalistische manifestaties vast op film, maar verzorgde ook vier decennia lang klankopnamen van en interviews met bekende figuren uit het Vlaams-nationalisme.

In 1995 en in 2000 verwierf het ADVN het grootste gedeelte van Lauriks' realisaties en een beperkt schriftelijk archief (BE ADVN AC343). Dit archief is vrij raadpleegbaar. In het schriftelijke gedeelte speelt de figuur van de Vlaams-nationalistische voorman August Borms een belangrijke rol. Het fonds bevat briefwisseling over de voorgenomen

Borms-film en over de herdenking van en tentoonstellingen over Borms. Voorts bevinden er zich nota's en documenten over Borms en Wim Maes. Ten slotte berust er correspondentie met Rudi Van der Paal, Ward Hermans, Bert Van Boghout en Hugo Coveliers.

De klankopnamen die Lauriks heeft vastgelegd zijn bijzonder interessant. Het gaat om opnamen van toespraken bij diverse aangelegenheden, met sprekers als Jan Van Hoogten, Ward Hermans, Marcel Brauns, Kamiel Van Damme, Walter Luyten, Herman Waegemans, Hector Goemans, Jozef Van Overstraeten, Lode Craeybeckx, Desideer Stracke, Daniël De Coninck, Wilfried Martens, Wim Jorissen, Mik Babylon, Frans Van der Elst, Arthur de Bruyne, Etienne Slosse, Jef Van Dingenen, Karel Dillen, Hendrik Ballet, Amedee Verbruggen, Piet De Pauw, Wies Moens, August Borms en anderen. Kennelijk begreep Lauriks ook het belang van interviews: hij was hiermee een van de voorlopers in de mondelinge geschiedschrijving. Het archief bevat gesprekken met Robert Van Roosbroeck, Cyriel Rousseu, Herman en Anita Borms, Ward Hermans, Bruno Bruyninckx en anderen. Uniek zijn de filmopnamen, op 8 mm, super 8 of 16 mm, in kleur en zwart-wit, van de Vlaams-nationale manifestaties van de jaren 1950 tot de jaren 1980. De VMO, van Wim Maes tot Bert Eriksson, is sterk aanwezig niet alleen met opnamen over manifestaties maar ook met de karatetraining en de vieringen naar aanleiding van Erikssons vrijlating uit de gevangenis en het 25-jarig bestaan van

Still uit *De Slag om Voeren*. [ADVN, VVB76]

JONG, VLAAMS & EUROPEES Jong-Vlaamse Studentengemeenschap

de privé militie. Het verlaten van de catacomben tijd wordt geïllustreerd met colportage-acties van VMO en Volksunie en de verboden amnestiebetoging van 1958 in Aartselaar. De jaren 1960 komen in beeld met zangfeesten en betogingen in Antwerpen, de landdag in Wemmel, de manifestaties tegen de Franse preken aan de kust en in de Scheldestad en de betogingen voor de E3 en voor een volwaardige universiteit in Antwerpen. Over het Vlaams Nationaal Jeugdverbond (VNJ) verschenen twee films. Wim Maes werd geëerd met een biografische film. In de jaren 1970 filmde Lauriks de woelige betogingen van het Taal Aktie Komitee (TAK) in Schaarbeek (*De Slag om Schaarbeek*), in Voeren (*De Slag om Voeren*) en tegen het bezoek aan Antwerpen en andere Vlaamse steden van koning Boudewijn naar aanleiding van diens 25-jarig koningsjubileum (*De Koning komt ter Stede*). Hiermee hebben we slechts de belangrijkste realisaties van de bescheiden cineast opgesomd. Met dit fonds beschikt het ADVN over een prachtige aanvulling op de films die in de loop van de jaren 1930-1940 werden vervaardigd door Clemens De Landstheer. De aangepaste bewaring van het materiaal in het ADVN maakt raadpleging en reproductie mogelijk. De verschillende stukken werden in een handige overdrachtslijst beschreven. [fs]

Literatuur
<http://www.lewage.be/d0007/g0000057.html>, 15 januari 2007.
W.V., In memoriam Frans Lauriks, in: *'t Pallieterke*, 14 juni 2000.

Na een eerste poging onder de naam Vlaams Nationale Studerende Jeugd (VNSJ) werd eind 1961 in Antwerpen de Jong-Vlaamse Studentengemeenschap (JVSG) opgericht. Onder impuls van Carl Nuyts en Rudi De Gryse, en later Hugo Van Cauteren, Herwig Van Pée en Koen Van Gelder, werd gepoogd Vlaams-nationale scholieren te groeperen in een pluralistische leerlingenvereniging. De vernederlandsing van het onderwijs, een federaal België in een federaal Europa en een speciaal statuut voor Brussel waren hun voornaamste politieke standpunten. Er werd ook actie gevoerd voor de splitsing van de Leuvense universiteit in een volwaardige Antwerpse universiteit, en tegen de Franse misvattingen in Antwerpen. De JVSG kende een vlotte groei en breidde haar werkveld uit naar het hoger onderwijs. Daar kwam de groep al snel in contact met de Vlaams Nationale Studentenunie (VNSU). In het najaar van 1962 smolt de Brusselse afdeling van de VNSU samen met de JVSG, terwijl in Leuven de lokale VNSU tegelijk een afdeling van de JVSG was. In 1963 bakende een akkoord tussen beide verenigingen het werkterrein van de JVSG af tot het hoger middelbaar en niet-universitair hoger onderwijs. In de praktijk had de vereniging weinig succes behalve in Antwerpen en West-Vlaanderen, waar de VNSU dan weer geen voet aan de grond kreeg. Beide verenigingen zouden in 1965 nog het kortstondig Verbond van Vlaamse Federalistische Studenten oprichten en bleven tot 1970 samenwerken. Ondertussen was de JVSG enkel nog in Antwerpen actief. De gemeenschap verdween definitief van het toneel in 1973.

Het wapenschild van de Jong-Vlaamse Studentengemeenschap. [BE ADVN AC813 – Archief Dirk Van Gelder, D12565]

Naast fragmenten in de studentenarchieven van Leuven, Gent en Antwerpen, wordt de geschiedenis van de JVSG goed gedocumenteerd door een aantal persoonsarchieven in het ADVN. In het archief van Luk Kongs (BE ADVN AC228) vinden we naast de statuten, beginselverklaringen en andere teksten, een collectie van de periodiek *Van Nu Af* en de kortstondige afdelingstijdschriften *Sipido*, *Linthelo* en *Informatieblad*. Het archief van Dirk Van Gelder (BE ADVN AC813) bevat vooral stukken van de laatste werkJaren en een mooie verzameling strooibiljetten van JVSG en VNSU. [tc]

Over bibliometrie en andere instrumenten om te meten en te wegen

Repetitio est mater studiorum.

Zoveel is duidelijk. Maar in de herhaling schuilt tevens de kracht van de overtuiging. En misschien zelfs van de geloofwaardigheid: wat niet kan herhaald worden, is vaak incidenteel, terloops, bijkomstig. In ons vorig *Wt*-nummer poogde ik bij de lezer van ons tijdschrift enige aandacht te vragen voor een van de (m.i.) meest ingrijpende neveneffecten – in de farmacologie zou men spreken over bijwerkingen – van de internationalisering van de wetenschapsbeoefening. Die (onontwijkbare) internationalisering drukt zich onder meer uit via de bibliometrie. Concreet uitgedrukt: het meten van iemands waarde als onderzoeker, op basis van het aantal van zijn of haar publicaties. Ook de instellingen en de uitgevers vallen onder dat begrip. Ook de uitgevers van tijdschriften dus. De zogenaamde *rankings* – en vooral de spitsposities daarin – vormen daarbij het nec plus ultra, het hoogste doel.

Een geschikte aanleiding dus om verder na te denken over de problematiek die ik reeds poogde te schetsen in het vorig nummer van ons tijdschrift.

De theorie en de praktijk van die *rankings* evolueren steeds meer in de richting van de (op zijn minst) betwistbare opvatting dat alle wetenschappen, de exacte en de 'andere', op dezelfde manier kunnen benaderd worden. Met betrekking tot de 'praktische' historiografie wordt daarenboven systematisch een hindernis opgeworpen op het domein van de werktalen. De kleinere wetenschappelijke werktalen – en niet in de laatste plaats het Nederlands – worden steeds

verder weggedrukt. Daarenboven verglijden de taalvereisten, tegen wil en dank, naar één globaliserende standaardtaal, nl. het Engels.

Voor de theoretiserende marge van de historiografie kan dat geen echt probleem vormen, het gaat daar immers vooral om de beschrijving van universele historische processen. Maar de (overheersende) tak van de 'praktische' historiografie kan zichzelf nu eenmaal niet vervreemden van wat wij in ons vorig *Wt*-nummer "*de werkvloer*" van de historici noemden. Die werkvloer heeft zowel betrekking op de bronnenheuristiek als op de output van de historische bedrijvigheid, nl. de historische publicaties.

Onze redactie is natuurlijk niet de eerste noch de enige die dit vraagstuk op de agenda plaatst. In 2004 wijdde de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten daar reeds een belangrijke bijdrage aan. In hun besluit omtrent de *Bibliometrie in de geschiedenis* kwamen de auteurs tot de volgende vaststelling: "*Wanneer de bibliometrie de 'ranking' van tijdschriften impliceert, dan dient ook de zorgverplichting in werking te treden: zorg voor de kleine, zeer specifieke subdisciplines. Beoefenaars van dergelijke marginale subdisciplines dienen ook de mogelijkheid te hebben in zogenaamde A-tijdschriften te publiceren. Met andere woorden, voor elke niche moet de mogelijkheid bestaan de 'top' te bereiken. Elke niche moet een A-tijdschrift*

Odila Maréchal-Vandenberge (rechts) en Louisa Coppens, echtgenote van Hendrik Diels. [ADV.N, VFA9584/3]

toegewezen krijgen."¹

In zijn nummer 2 van de jaargang 2008 plaatste ook *Res Publica. Politiek-wetenschappelijk tijdschrift van de Lage Landen* die problematiek op zijn agenda, daarbij specifiek focussend op het *Wetenschappelijk publiceren in het Nederlands*. Daarin werd o.m. gesteld dat "*De hang naar internationaal publiceren* [...] *leidt tot een mate van vervlakking en eenvormigheid in wetenschappelijke output* [...]".

De Nederlandse en de Vlaamse werkvloer vormen voor de auteurs immers "*een vruchtbare voedingsbodem*".

"Hierbij", zo stellen de *Res Publica*-auteurs, "*willen wij ons onderscheiden door artikelen te publiceren die juist vanuit die binding met onze Lage Landen tot wetenschappelijke kennisproductie komen*".²

In meer algemene zin – nl. op het niveau van de universiteiten als de wetenschappelijke fora – bestreed de moraalfilosoof Patrick Loobuyck (UA en UG) recentelijk nog het feit

dat het geduldige en minitieuze onderzoek vaak verdrukt wordt door de publicatiedwang opgelegd door bepaalde tijdschriften.

“Het is de wereld op zijn kop: het onderzoek bepaalt niet wat in de tijdschriften komt, de tijdschriften bepalen wat onderzocht wordt.”

En het *“dikt het academische dossier aan”*.³

De Leuvense exacte wetenschapper Paul Valkenaers trad meteen dit betoog bij.⁴

Internationaal beschouwd, is *Wt* natuurlijk een niche-tijdschrift, dat daarenboven in een ‘kleine taal’ publiceert. Maar op dat vlak vormt *Wt* geen uitzondering in Vlaanderen. Daarenboven is die ogenschijnlijke zwakte in feite een sterke troef: dergelijke tijdschriften beoefenen de geschiedenispraktijk op een terrein waar de historische bronnen, de exploratie ervan én de lezer-gebruiker zich op een volkomen overzichtelijke afstand van elkaar bevinden.

Maar als *Wt* wensen wij natuurlijk niet als wereldvreemden door het hedendaagse historiografische landschap te laveren. Wij erkennen uiteraard het belang van een *editorial board* (een ondersteuning van onze redactie door enkele wetenschappelijke correspondenten uit buitenlandse instellingen), van een *peer reviewing* (een anonieme evaluatie van de bijdragen door externe wetenschappers), naast de uitbreiding van onze *abstracts* (zeer beknopte samenvattingen) tot *summaries* (uitvoeriger samenvattingen). En ten slotte zal het in de toekomst noodzakelijk zijn om bijdragen te publiceren van auteurs die het Nederlands niet of nauwelijks machtig zijn.

Wij dienen dat vele hooi vanzelfsprekend niet in één keer op onze vork te nemen. Het wordt integendeel een welbegrepen en oordeelkundig getimed proces van vernieuwing en overleving. Want *“notre nature est dans le mouvement”*, onze natuur ligt in het

beheerst evolueren naar weloverwogen doelstellingen.

In de aanloop naar dat onvermijdelijke proces van evolutie, kunnen wij vandaag in ieder geval opnieuw een toonbaar *Wt*-nummer aanbieden.

In *Gevormd door het daensisme of door het Algemeen Nederlands Verbond? Odila Maréchal-Vandenberge (1881-1956)* ontleedt de archiviste Griet Maréchal de achtergronden van de loopbaan van haar grootmoeder Odila (Maréchal-)Vandenberge. Odila vervulde als Vlaams-nationalistische politica een belangrijke rol in de vrouwenbeweging binnen haar partij, het Vlaams Nationaal Verbond (VNV).

Griet Maréchals vraagstelling spitst zich voornamelijk toe op de vraag of haar groot-

moeders politieke wortels zich bevonden in de Daensistische beweging dan wel in het Algemeen Nederlands Verbond (ANV). Zij komt ten slotte tot de vaststelling dat het eerste niet het geval is.

In *De ‘greep naar de macht’ van de oorlogsburgemeesters als voorhoede van de Nieuwe Orde in Vlaanderen* analyseert Rik Verwaest de loopbaan van een andere VNV-politicus: Alfred Van der Hallen (1901-1975). Alfred was oorlogsburgemeester van Lier en broer van de vrij algemeen bekende studentenleider en schrijver Ernest Van der Hallen (1898-1948) en van de literatuurhistoricus en *De Standaard*-journalist Oscar Van der Hallen (1903-1979).

Van der Hallen moderniseerde de gemeentelijke werking van zijn stad. Maar die modernisering hing samen met een uitgesproken politisering van het bestuursapparaat. Daarenboven leidde de sterke profilering van zijn Nieuwe Ordegezindheid tot hinderlijke controverses rondom zijn persoon, wat van de weeromstuit een performant beleid van zijn stad onmogelijk maakte.

Priester Frans Drijvers (1858-1914) en *‘De Student’* brengt het verhaal van een sterk betrokken en Vlaamsgezinde priester, die echter koos voor de anonimiteit en daardoor geen plaats verwierf in het pantheon van de ‘bekende Vlamingen’.

De Frans Drijversbiografe Lyvia Diser beschrijft de aanvangsperiode van het katholieke en Vlaamsgezinde tijdschrift *De Student*, een invloedrijke publicatie die verscheen onder impuls van Frans Drijvers.

Programmabrochure van het NSJV Pinksterkamp in Lier in 1942. Alfred Van der Hallen was nauw betrokken bij de organisatie van dit kamp. [ADVN, VBRB1488]

De gedreven, maar uitgesproken pragmatische priester uit Rotselaar werkte gestaag aan de uitbouw van het tijdschrift, dat de basis zou scheppen voor het in 1890 opgerichte Katholiek Vlaams Studentenverbond. Aan Drijvers wordt het scheppen van het IJzertoren-epigraaf *Alles voor Vlaanderen! Vlaanderen voor Kristus!* toegeschreven. Die tekst prijkte overigens als leuze op Drijvers' tijdschrift.

De bronnenpublicatie *Achter de schermen van radio en televisie in 1959. Een VVO-pamflet over de toepassing van de taalwetgeving* van Luc Vandeweyer behandelt een flamingantische organisatie die de weg van de verzakelijking koos om haar emancipatorische doelstellingen te bereiken.

Het kerngegeven van de VVO-actie betreft de wijze waarop de openbare omroep had verwaarloosd – wat ook 'geweigerd' zou kunnen betekenen – om de taalwetten van de jaren dertig toe te passen. Het bedrijvige Verbond van Vlaams Overheidspersoneel (VVO) kon dat niet over zijn kant laten gaan. De verzakelijking van de VVO-actie betekende dat de argumentatie zich steunde op statistische gegevens en op wetgeving. Romantische bevlogenheid bleek hier immers veel minder doelmatig dan een sluitend betoog in cijfers en wetteksten. [FV]

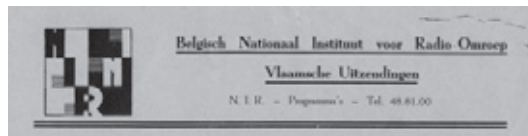
Wetenschappelijke tijdingen, jg. 67, 2008, nr. 4

(1) Werkgroep bibliometrie (J. Billiet, H. Bocken, Y. Bruyseraede, W. Clarysse, H. De Dijn, M. De Mey, G. De Schutter, N. Schamp, L. Simons, M. Storme, P. Van Houtte, D. Willems & E. Witte), *Bibliometrie in de Humane Wetenschappen*, Brussel, 2004.

(2) S. Walgrave, H. Oversloot, P. Stouthuysen, P. Bursens & E. Heemskerk, Schrijven is blijven of toch maar publish or perish? *Wetenschappelijk publiceren in het Nederlands*, in: *Res Publica*, vol. 50, 2008, nr. 2, pp. 179-191.

(3) *De Standaard*, 20 november 2008, p. 25.

(4) *De Standaard*, 21 november 2008, p. 23.

Abonneren op Wt

U kunt zich abonneren op *Wt* door overschrijving van het abonnementsgeld op rekeningnummer KBC 733-0215290-77.

Abonnementsgeld:

– binnenland: 23 euro

– buitenland: 28 euro

– steunabonnement: 25 euro

Nieuwe abonnees ontvangen gratis het bijzondere *Wt*-nummer 2001/4 met daarin de bibliografie van *Wetenschappelijke tijdingen* (selectieve bibliografie 1935-1979, volledige bibliografie 1980-2000).

V.V.O.-Berichten, nr. 5, december-januari [1958-1959].

[ADV, SPE]

Logo NIR. [ADV, D12268(5/1)]

Frans Drijvers, lezend in zijn briefvierboek.
[Archief Prudent Drijvers]

IN DE MARGE

Odyssee van een archief. Leo Dumoulin

Het blijft een intrigerend vraagstuk. Hoe komt het persoonlijk archief van een gewone priester, verbonden aan het bisdom Brugge, in de benedictijnenabdij van Steenbrugge terecht? De katholieke clerus kent immers van oudsher een vrij strikte scheiding tussen de reguliere en de seculiere geestelijkheid. De abdij van Steenbrugge stond echter bekend als een verzamelcentrum van archief en documentatie over de Vlaamse beweging. Dat heeft de recent verschenen inventaris aangetoond.¹ De West-Vlaamse priester Leo Dumoulin (1890-1942) was een van de leveranciers van 'documentatie'.

Dumoulin ontwikkelde een Vlaams bewustzijn aan het Klein Seminarie van Roeselare. Onder invloed van de Eerste Wereldoorlog en zijn contacten nadien met Robrecht De Smet en het tijdschrift *Vlaanderen* evolueerde hij naar een sterk anti-Belgisch, integraal katholiek Vlaams-nationalisme. Tot 1934 bepaalde Dumoulin mee de richting van het Algemeen Katholiek Vlaams Studentenverbond (AKVS). Hij werd hoofdredacteur van *De Vlaamsche Vlagge* en behoorde tot de redactie van het *Vlaggeboek* dat in 1926 dankzij zijn inspanningen als jubileumboek verscheen. Dumoulin maakte ook deel uit van de kernredactie van het blad *Jong Dietschland* (1927-1933).

Voor het studie- en bronnenmateriaal dat hij verzamelde bij de hierboven vermelde activiteiten, zocht Dumoulin een geschikte bewaarplaats en aangezien een kloostergemeenschap meer continuïteit kon bieden dan een pastorij kwam hij terecht in Steenbrugge. In 1938 overhandigde hij een bundel Rodenbachiana en wat briefwisseling over *De Vlaamsche Vlagge* en het genootschap

De Vlaamsche Vlagge, Driemaandelijks tijdschrift voor het Vlaamsch Studentenvolk, jg. 49, 1924, nr. 2. [ADVN, VY820]

De Swighende Eede. Dom Smits en abt Modest Van Assche meenden echter dat deze documenten beter pasten in de collectie van het Museum van de Vlaamse Letterkunde, het latere Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven (nu AMVC-Letterenhuis). Pas enkele maanden na het overlijden van Dumoulin werd een ruiloperatie met het Museum doorgevoerd. Inmiddels was de rest van het Dumoulin-archief ondergebracht bij zijn zussen Julia en Martha Dumoulin, met de uitdrukkelijke instructie het archief niet te verkopen maar

aan een instelling te schenken. De zusters keken in de richting van dom Modest Van Assche en de abdijsbibliotheek van Steenbrugge, maar de abt hield de boot af. In februari 1957 werd de zaak echter urgent: Julia ging verhuizen en vroeg dom Amandus Dumon, bibliothecaris van Steenbrugge, om zo snel mogelijk twee grote kartonnen dozen met boeken, tijdschriften en briefwisseling van haar gestorven broer op te halen. Eerder had ze al een lijst van het archief opgesteld. De boeken en tijdschriften werden opgenomen in de bibliotheek. De archiefstukken bestonden uit manuscripten van toneelstukken, een kleine bundel brieven en twee notitieboeken waarin Dumoulin niet alleen veel aantekeningen had opgenomen maar ook tal van krantenbijdragen had geplakt. Die stukken nam Amandus Dumon op in zijn eigen collectie en zo kwamen ze via de bewaargeving van het archief van Steenbrugge in het ADVN terecht. Deze korte bespreking toont aan dat de kronkelwegen van een archiefoverdracht van belang zijn bij de studie van de stukken zelf.² [TC & LDW]

(1) T. Cobbaert, *Inventaris van het Fonds Sint-Pietersabdij van Steenbrugge*, Antwerpen, 2008.

(2) L. Vandeweyer, Verschaefte schrijft paus Benedictus XV in naam van de Frontbeweging. De getuigenis in de schrijfböeken van Leo Dumoulin, in: *Wetenschappelijke tijdingen*, jg. 67, 2008, nr. 3, pp. 236-253.

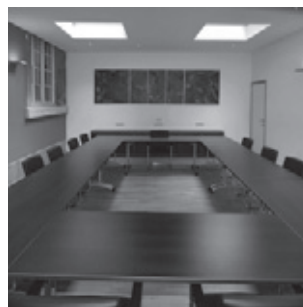
September - oktober 2008

Toelichting bij de aangegeven bronnencategorieën

AR..... archief
 AV..... audiovisueel archief
 BO..... bibliotheekwerken
 PE..... periodieken
 NE..... necrologia
 DA..... documentatie

De aanduidingen zijn indicatief en worden aangepast naargelang van de verwerking van de overdracht.

2008/174	Joachim Jonckheere, Zonnebeke.....	BO
2008/175	Mine Van Peteghem-De Schepper,
Sint-Niklaas.....	NE
2008/176	Familie Aloïs Jans, Mechelen.....	NE
2008/177	Eugenie Mercelis-Raus, Turnhout.....	NE
2008/178	Julia Limbourg-Vangenechten, Edegem	NE
2008/179	Familie Coleta Vanden Berghe,
Antwerpen.....	NE
2008/180	Miep van Bogaert-Verhoeven,
Antwerpen.....	NE
2008/181	IJzerbedevaartkomitee, Diksmuide.....	BO
2008/182	Kadoc-K.U.Leuven, Leuven.....	BO
2008/183	AMVC-Letterenhuis, Antwerpen.....	BO
2008/184	Patrik Vankrunkelsven, Vorst-Laakdal	AR / AV / BO / PE
2008/185	Werner Vandenbergh, Kortrijk.....	AV / DA
2008/186	Yvonne Lathouwers, Bilzen.....	AR / AV / BO / PE
2008/187	Jozef Bussels, Hechtel-Eksel.....	DA / PE
2008/188	Familie Jan-Pieter Maes, Sint-Niklaas	AR / AV / BO / DA / PE
2008/189	Frank Godderis, Alveringem.....	AV
2008/190	Firmin Asma, Berchem.....	BO
2008/191	Rita Ravyts, Hofstade-Aalst.....	AR / BO / PE
2008/192	Luc Vandeweyer, Herent.....	BO
2008/193	Pol Feytens, Merchtem.....	DA / PE
2008/194	Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie
te Brussel, Brussel.....	AR / BO / PE
2008/195	Daniël De Vleeschouwer, Semmerzake.....	AR / BO / PE
2008/196	Omaar Van Hulle, De Panne.....	AR
2008/197	Herman Pas, Antwerpen.....	AV / BO
2008/198	Koen Pauli, Antwerpen.....	AR / AV
2008/199	Suzannah Olieux, Antwerpen.....	AR
2008/200	Pieter van Hees, Utrecht (NL).....	BO / PE
2008/201	Wim Van der Elst, Brussel.....	AR / BO / DA / PE
2008/202	Sorbisches Institut/Serbski Institut (SI),
Bautzen/Budysin (DE).....	BO
2008/203	Institut za nacionalna istorija (INI),
Skopje (MK).....	BO
2008/204	Naamloos, Antwerpen.....	AV / BO / PE
2008/205	Naamloos, Antwerpen.....	AV / BO / DA
2008/206	Pierre Brewée, Gent.....	DA / NE
2008/207	Georgette Poncelet, Morselt.....	AR
2008/208	Familie Hendrik Bostoen, Heusden.....	NE
2008/209	Suzy Ghys-Dumez, Edegem.....	NE
2008/210	Marc Journée, Liedekerke.....	AV
2008/211	Bart Coppein, Leuven.....	AR / AV / BO
2008/212	Erik Peeters, Berchem.....	AV / BO / DA / PE
2008/213	Hugo Somers, Schilde.....	BO
2008/214	Frans Van Campenhout, Dilbeek.....	AR / BO
2008/215	Uitgeverij Egmont, Brussel.....	BO
2008/216	Michiel Carpentier, Hove.....	AR / BO / PE
2008/217	Walter Deconinck, Kortrijk.....	BO

ADV N

ARCHIEF-, DOCUMENTATIE- & ONDERZOEKSCENTRUM

Lange Leemstraat 26 2018 Antwerpen

[T] +32 [0]3-225 18 37

[F] +32[0]3-226 64 05

[E] info@advn.be

[W] www.advn.be